Дитяча фантастична оперка на дві одміни

Дійові особи:

Осінь

Баба-казка

Дід-ворожбит

Хлопець-веретено

Хлопець-гребінь

Дівка-прядка

Сич-віщун

Зима

Мороз

Метелиця

Ожеледь

Вітер

Дід-сніговик

Масниця-молодиця

Весна-красна

Хори: дівчат-колядниць, хлопців-щедрівників, посівальників, дівчат-веснянок.

Одміна перша

Коли завіса звилася, Осінь на кону спить. Почувши прелюду до Зими, підводиться з острахом, а побачивши у дверях Мороза, ховається з жаху в куток, потім перебігає в другий.

Мороз

(ганяє з кутка в куток задрипану, заплакану Осінь, проводячи до дверей, співає)

Геть, геть, геть, нетіпахо!

Геть, ледащице-недбахо!

їла-пила ти розкішно,

В шати вдягалася пишно,

Все пропила, прогуляла,

Долю останню проспала,

Геть, геть, геть, ледащице!

Годі молити й проситься.

Сльози твої не до речі!

Ну ж, бери торбу на плечі!

(Надіва їй торбу).

Осінь

(з торбою й палицею спиняється перед порогом, співає)

Дядечку Морозе,

Мій вельможний пане.

Хто ж без мене, дядьку,

Хатоньки догляне?

Та без мене й стежка

Заросте, пробита

До могили сина,

Коханого Літа.

Мороз

Що мені за діло

До тої могили!

Я хазяїн справний

(енергійно)

Чепурний та строгий!

Я кладу із криги

На річках дороги;

Прибираю в лісі

І болото й листя,

Щоб було у мене

Всюди, всюди чисто!

Замикаю гади у глибокі нори,

Заганяю птахи аж за синє море,

Щоб було скрізь тихо,

Щоб було скрізь чисто!

Геть, нехлює, відсіль:

Тут тобі не місце!

Осінь

(плаче)

Горе мені, горе.

Бідній сиротині,

Не дають і плакать

У своїй хатині!

Ой піду далеко

По сумній дорозі,

Розіллю по світі

Дрібненькії сльози!

Вийшла з хати.

Мороз сідає зажурившись праворуч і не звертає уваги на гурт, що вбіга слідом за Осінню. Хор: Веретено, Гребінь, Прядка. Баба-казка, Дід-ворожбит танцюють, приспівують.

Дівка-прядка

Нумо, нумо, нумо воркотати.

Хлопець-гребінь

А я буду,

Буду приграваті.

Баба-казка

А я буду, буду потішати!

Дід-ворожбит

А я буду розважати,

Ще й доленьку одкривати.

Усі, побравшись за руки, гуртом крутять танка й співають разом:

Нумо, нумо збираймося,

У таночок сплітаймося.

Ми пісеньку заспіваймо,

Славну Зиму закликаймо:

Ой ти, Зимонько-цариця,

Огрядная, білолиця,

Ясноока, чорноброва,

Прибувай до нас здорова!

Увіходять: Зима, Метелиця, Ожеледь, Дід-сніговик, Вітер

Зима

(підходить до Мороза, жартівливо співа до нього й заграє)

Здоров, здоров, Морозеньку,

Здоров, милий мій!

Ой чого ти, Морозеньку,

Та такий сумний?

Чи ти мене, моє серце,

В личко не пізнав?

Чи ти мене, молодую,

В гості не чекав?

Мороз

(одмовляє з досадою, не глядячи: іноді тільки кидає ласкавий погляд)

Ой як мені, моя пані, веселому буть!

Я не можу тої втрати ніколи забуть.

Як ішла ти через воду, – одлигу дала,

Як ішла ти через села, – снігу намела.

Зима надуває губи й відходить.

Не міряла, не лічила, марно рознесла.

А його б то, мабуть, стало ще ка цілий рік,

А його там дурно стопче гидкий чоловік!

Дід-сніговик

(підходить до Мороза, б’є його по плечу і втішає)

Не журися, Морозеньку,

Не великий гріх:

Маю повен лантух снігу,

Стане ще на всіх!

Вітер тимчасом розважає Зиму й говорить з нею.

Мороз

А що вітер той невірний,

Як не треба – дме,

А як треба, то неначе

Чорт його візьме.

Вітер

Тьху, ти, як він розходився!

Дума він, що цар!

Плюнь на нього: я твій милий

Брат і проводар!

Зима одпихає Вітра і знову підходить до Мороза з усмішкою, а той уже ласкавіший до неї, підводиться навіть.

Мороз

(до Зими)

А ще твої челядоньки скарбу не глядять:

Ожеледь ясні кришталі любить розкидать,

А Метелиця без міри рада пустувать.

Зима

Заспокойся ти, мій друже,

Буде все гаразд;

Сором, сором, орле дужий,

Плакать, сумувать!

Пануватимеш безпечно,

Не турбуйся ти,

Я ж люблю тебе сердечно,

Вір же ти мені.

Мороз

Заспокоїтись не можу:

Все тут не гаразд!

Доведеться у калюжі,

Мабуть, пропадать!

Ні, я серцем горе чую,

Не йму віри я,

Ти ж не важся запевняти.

Все це є бридня!

Зима пнеться обняти його, він пручається, плаче, одмахується сосною. Обоє сідають на сніговому троні. Дід сідає біля їхніх ніг, а ображений Вітер на авансцені ліворуч. Ожеледь праворуч. Вбігає знову Веретено, Прядка, Казка, Ворожбит, Гребінь плескають у долоні, крутяться, співають.

Ой, вогні палають, кабани конають,

Поросята плачуть, кутя в ступі скаче.

Ось ковбасок низки, вже колядки близькі:

Годі сумувати!

Веселіше стане, як хазяїн гляне,

Стане розмовляти, милую вітати;

Як хазяйка красна усміхнеться ясно.

Годі ж бо сваритись, час і помиритись!

Ковбасочок низки, колядки вже близькі!

За коном чути колядку.

Ірод проклят засмутився,

Що Йсус Христос народився;

Слуги свої посилає,

Христа вбити шукає.

Вбігає хор дівчат-колядниць, хлопців-щедрівників і посівальників, колядують, щедрують кожен своє, далі злучаються докупи.

Щедрівники

Благословіть колядувати!

Усі разом співають

Колядка

Нова рада стала,

Що на небі хвала,

Над вертепом звізда ясна

Увесь світ осіяла.

Щедрівка

Щедрик-ведрик

Дайте вареник,

Грудочку кашки,

Кільце ковбаски,

Коли мало, дайте, сала.

Коли донесу, дайте ковбасу,

Коротка свитка,

Та змерзла литка.

Усі гуртом славлять Зиму.

Слава тобі, Зимо, снігова цариця,

Ти нам серце грієш, хоч морозиш лиця.

Де ти уродилась, жвава, жартівлива?

І до нас з якого царства прилетіла?

Зима

Ой, іду я, дітки, з-за білого моря,

Де Мороз, мій батько, цар на всім роздоллі;

Там ніхто не живє, там і не вмирають,

Там лиш вітер виє та сполохи сяють,

Там цариця Північ, рідна моя мати,

Збудувала з криги пишнії палати.

Хор

Слава! Слава! От цариця!

От Зимонька білолиця!

Щоб було нам веселіше,

Заспіваймо голосніше.

Гей, метелице, співай

І таночок зачинай.

Усі гуртом співають і танцюють метелиці

Одміна друга

За столом сидять Зима, Метелиця, Ожеледь, Ворожбит, Масниця-молодиця й інші; бенкетують, п’ють, славлять Зиму.

Ой Зимонько, молодице,

Гарні книші, паляниці,

А ще кращі ковбасочки,

Солодкії оладочки.

Гей, гу! гей, гу!

Ой Зимонько, ой душечко!

Гарні були пампушечки,

Добрі з перцем товченики,

А в сметані вареники.

А найкращі при кінці

Гаряченькі млинці.

А пляшечки, чарушечки,

Витинають дрібушечки,

А барило качається

Та ігрищем втішається.

(Кланяються до Зими).

Сич

Пу-гу! пу-гу! пу-гу!

Я несу вам тугу:

Годі танцювати,

Час уже тікати:

Ось іде Стрітення,

З Касяном Явдоха.

Зима

Я твого Стрітення

Не боюсь і трохи:

З ним я тільки стрінусь,

Гляну лиш сердито,

Геть забуде й гадку

Про нікчемне літо.

Касяна й Явдохи теж я не боюся:

Я од їх снігами добре завалюся.

Сич

Пу-гу! Пу-гу! Ось тобі наруга:

Сорока скрекоче, гніздо вити хоче.

Сорок святі йдуть, палички несуть,

Сороці дають, ще й плужок ведуть.

Зима

(сполохана)

Ой Морозе, що це буде?

Насміються всі з нас люде!

Ой Морозе, розвернися,

Ти їм добре покажися:

Землю скуй, щоб плуг зломився,

Щоб святим тим сніг набився

В постоли, зморозив ноги,

Щоб тікали без дороги…

А сороку-цокотуху,

Заморозь її, брехуху.

Та й сича із нею враз,

Щоб даремно не сміявсь.

Мороз

А сказав я не брататись

З вітром тим поганим:

При лихій годині зрадить,

Ошука, обмане!

До вікна, маха сосною, сич пада; усе замерзає. Зима й челядь радіють.

Хор

Ой чарочки, чарушечки,

Потанцюйте дрібушечки.

А ми усі заспіваймо,

І Масницю звеличаймо,

І Зимоньку білолицю,

Нашу гарную царицю;

Гей-гу! гей-гу!

Гей-гу! гу-гу!

За коном чути великопісний дзвін і хор. Усі перелякані.

На хрін! На хрін! На хрін!

Та на редьку! Та на редьку!

Хрін, хрін, хрін! Легомини кинь!

Та на редьку гірку, на картоплю пухку.

Хрін! хрін! хрін! На капусту солону

Проміняй усі сластьони! Хрін! хрін! хрін!

Зима

(лякано)

Челядонько, голубоньки, помоги давайте,

Ой чую я, що смерть моя, ой не допускайте.

Метелиця

Окрутнуся, обернуся,

Затанцюю шляхом,

Налякаю воріженьків

Превеликим страхом.

Дід-сніговик

Не дуже ти, молодице,

На сніжок мій квапся,

Бо за вами, гульвісами,

І мішок порвався.

Ожеледь

Я з шляхів зроблю усіх

Сковзанки блискучі,

Обліплю я крила тим

Вістовцям брехучим!

Мороз

Не турбуйся, Зимо-пані,

Москаля піймаю,

А з ним вкупі ще багато

Я робить здолаю.

Хор

(за коном)

Турли, турлиі

Летять журавлі!

Ках, ках, ках.

Качечки в рядах;

А за ними вряд

Гуси ґелґотять.

Жайворонок в небо звивсь.

Кидай сани, бери віз!

Увіходить гарна дівчина – Весна у віночку, з вербою й крашамкою. Круг неї веснянки – дівчата, хлопці; співають.

Весна іде, тепло несе,

Уклоніться їй!

Несе вона усім життя,

Смерть Зимі лихій!

Весно, Весно молоденька,

Роботяща, веселенька,

Веснонько, весна!

На чім їздиш.

Де звертаєш?

Що робити нам розкажеш,

Царівно ясна?

Весна

На плужечку, на плужечку,

По крутому бережечку,

На борінці, на борінці

Я везу усім гостинці,

Я везу усім роботу!

Ще й веселую охоту;

Я везу всім вільну волю,

Та кохання, та здоров’я!

Хор

Зозуленька в лужку, в лужку

Заспівала: ку-ку, ку-ку!

Соловейко обізвався,

Ліс змарнілий, засміявся!

Ой водичка дзюрчить-дзюрчить,

І травичка шумить-шумить,

Буйний вітер присмирів,

Опрощення запросив.

Ой ти, Весно, Весно ясна,

Королівно наша красна,

На чім їздиш,

Де звертаєш,

Що робити нам розкажеш?

Весна

Ось зеленая вербиця,

Згинь ти, Зимо білолиця;

Ось червонеє яєчко,

Згинь, Морозе, Морозечку!

Згинь, Метелице і хуго!

Згинь, нудьго, і сум, і туго!

Ворогів ми побороли,

Ви усі тепер на волі,

Без примусу, по охоті!

Нум до дружної роботи!

Хор

Нумо разом до роботи,

Без примусу, по охоті!

Весна, Весна прийшла,

Всім щастя принесла!

Нумо разом всі до співу,

Бо Весна усіх злучила!

Беруться за руки, стають до кола.

Завиваймо танки,

Затинаймо веснянки!

Нумо веснянки,

Завиваймо танки!

А вже весна, а вже красна,

Із стріх вода капле,

Молодому козаченьку

Мандрівочка пахне.

Як поїхав козаченько

У чистеє поле.

За ним, за ним дівчинонька:

"Вернися, соколе!" –

"Не вернуся, забарюся;

Гордуєш ти мною,

А вже ж буде те гордування

Все перед тобою".

Примітки

Лібретто дитячої фантастичної опери. Вперше вийшло окремою книжкою у Києві 1903 р. Рукопис зберігається в Державній театральній бібліотеці ім. А. В. Луначарського в м. Ленінграді. Шифр 23120. Подається за рукописом.